

संवत् २०८० सालको ऐन नं.....

प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको
विधेयक

प्रस्तावना: बागमती प्रदेशभित्र बहुसङ्ख्यक जनताले बोल्ने तामाङ भाषा र नेपालभाषाको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा विकास गरी सरकारी कामकाजलाई सरल र सहज बनाउन सरकारी वा सार्वजनिक निकायबाट प्रवाह हुने सेवामा जनताको सहज पहुँच र प्रत्याभूतिलाई अभिवृद्धि गरी बहुजातीय, बहुभाषिक, विविधतामा एकता र सामाजिक न्याय कायम गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

बागमती प्रदेश सभाले यो ऐन बनाएको छ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस ऐनको नाम "प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा ऐन, २०८०" रहेको छ।
(२) यो ऐन बागमती प्रदेशभित्र लागू हुनेछ।
(३) यो ऐन प्रदेश सरकारले प्रदेश राजपत्रमा प्रकाशित गरेको मितिले १८०औँ दिनबाट लागू हुनेछ।
२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

- (क) "तोकिएको वा तोकिए बमोजिम" भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्दछ।
- (ख) "भाषाको मानकीकरण" भन्नाले बोलचालमा रहेको मातृभाषालाई अर्थगत द्विविधा नहुने गरी सरकारी कामकाजको लागि प्रयोग योग्य भाषामा एकरूपता कायम गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ।
- (ग) "मातृभाषा" भन्नाले कुनै व्यक्ति वा समूह वा समुदायले पुस्तागत निरन्तरताको रूपमा बोल्ने र प्रयोग गर्ने भाषालाई जनाउँछ।
- (घ) "सरकारी कामकाजको भाषा" भन्नाले बागमती प्रदेश सरकारको कार्यालयहरूमा लिखित वा मौखिक रूपमा प्रयोग हुने तामाङ भाषा र नेपालभाषालाई जनाउँछ।
- (ङ) "सरकारी कामकाजको भाषा प्रयोग हुने क्षेत्र" भन्नाले बागमती प्रदेश अन्तर्गतका सरकारी वा सार्वजनिक निकायहरू र तत् तत् निकायबाट प्रवाह गर्ने सेवा सुविधा समेतलाई जनाउँछ।

परिच्छेद-२

सरकारी कामकाजमा प्रयोग हुने भाषा सम्बन्धी व्यवस्था

३. प्रदेश सरकारको अधिकार क्षेत्रमा सरकारी कामकाजको भाषाको प्रयोग: (१) प्रदेश सरकारको नियमन क्षेत्राधिकारभित्रका सरकारी निकाय, सार्वजनिक संस्थान तथा प्रतिष्ठान लगायतमा सरकारी कामकाजको मान्यता प्राप्त भाषालाई प्रयोग गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

(२) उपदफा (१) को प्रयोजनका लागि देवनागरी लिपिमा लेखिने नेपाली भाषाका अतिरिक्त तामाङ भाषाको लागि प्रयोग हुने लिपि र नेपालभाषाको लागि प्रयोग हुने लिपि समेतलाई सरकारी कामकाजको भाषाको रूपमा प्रयोग गर्न सकिनेछ।

(३) प्रदेश सरकारले प्रदेश सभामा विधेयक पेश गर्दा सरकारी कामकाजका भाषाहरूमा समेत अनुवादित प्रति पेश गर्न सक्नेछ।

४. सरकारी कामकाजको भाषाको दस्तावेजीकरण र अभिलेखीकरण: (१) सबै सरकारी कामकारबाही र कार्यालयमा रहने सार्वजनिक दस्तावेजहरू तामाङ भाषा र नेपालभाषामा समेत दस्तावेजीकरण र अभिलेखीकरण गरिनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सेवाग्राहीले चाहेको सरकारी कामकाजको भाषामा लिखित तथा मौखिक सूचना प्रदान गर्न वा प्राप्त गर्न सकिनेछ।

(३) प्रदेशभिन्नका कार्यालयहरूमा सेवाग्राहीले सरकारी कामकाजको भाषामा पेस गर्ने निवेदन, प्रमाण, कागजात लगायतका सम्बन्धित दस्तावेजहरूको सोही भाषामा समेत दस्तावेजीकरण र अभिलेखीकरण गरिनेछ।

५. तामाङ भाषा र नेपालभाषामा प्रकाशन गर्न सक्ने: (१) प्रदेश सरकारले प्रदेश राजपत्र प्रकाशन गर्दा नेपाली भाषाका अतिरिक्त तामाङ भाषा र नेपालभाषामा पनि गर्न सक्नेछ।

(२) प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले पत्राचार र सार्वजनिक सूचना प्रकाशन तथा प्रसारण गर्दा कागजातको शीर्ष भागमा नाम र मिति तामाङ भाषाको मन्जुश्री संवत् र नेपालभाषाको नेपाल संवत् समेतमा लेख्न सक्नेछ।

परिच्छेद-३

तामाङ भाषा र नेपालभाषा प्रयोगमा निषेध गर्न नहुने व्यवस्था

६. विभेद र अपमानजन्य व्यवहार गर्न नहुने (१) सरकारी कामकाजको भाषाको रूपमा बागमती प्रदेशभिन्नका मातृभाषा प्रयोग हुने सरकारी र सार्वजनिक कार्यालयहरूमा अन्य

राष्ट्रभाषाहरू प्रयोग गरेको आधारमा विभेद, बहिष्करण र अपमानजन्य व्यवहार गर्नु दण्डनीय हुनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम भाषिक विभेद भएमा तत्काल कारबाहीका लागि पीडित पक्षले उजुरी गर्न सक्नेछ।

७. तामाङ भाषा र नेपालभाषा प्रयोगमा निषेध गर्न नहुने: (१) सरकारी तथा सार्वजनिक निकायको कार्यक्षेत्र तथा संगठित संस्था, समुदाय र सार्वजनिक स्थानमा तामाङ भाषा र नेपालभाषा प्रयोग गर्न निषेध गर्न पाइने छैन।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सरकारी तथा सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्ति वा पदाधिकारीले तामाङ भाषा र नेपालभाषा प्रयोग गर्न निषेध गरेमा तोकिए बमोजिम दण्ड जरिवाना गरिनेछ।

परिच्छेद-४

भाषाको संरक्षण, विकास तथा मानकीकरण सम्बन्धी व्यवस्था

८. सरकारी कामकाजको भाषाको संरक्षण गर्नु पर्ने: सरकारी कामकाजको भाषाको प्रयोगलाई व्यवहारिक र प्रभावकारी बनाउन प्रदेश सरकार तथा प्रदेश सरकारका निकाय, निजी संघ संस्थाहरू वा कानूनी व्यक्तिहरूले सरकारी कामकाजको भाषाको संरक्षण, प्रवर्द्धनका लागि कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछन्।

९. शिक्षा, सञ्चार, कला र साहित्य मार्फत सरकारी कामकाजको भाषाको विकास गर्ने: (१) तामाङ भाषा र नेपालभाषा लगायतका प्रदेशभित्र बोलिने सबै भाषालाई प्रदेश विश्वविद्यालय, उच्च शिक्षा एवम् शिक्षण संस्थानहरूमा स्नातकोत्तर तह र विद्यावारिधि तहसम्म अध्ययन अध्यापनको व्यवस्था गर्न सकिनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको तहहरूमा प्रकाशन हुने, अध्ययन अध्यापन हुने पुस्तक, अनुसन्धान तथा शोधपत्रहरूलाई अन्य राष्ट्रभाषामा आवश्यकता अनुसार अनुवादका लागि प्रोत्साहन गर्न सकिनेछ।

(३) तामाङ भाषा र नेपालभाषामा प्रकाशन हुने पत्रपत्रिका तथा साहित्य प्रकाशनलाई प्रोत्साहन स्वरूप सम्बन्धित निकायले कार्ययोजना तयार गरी आवश्यक सुविधा, सहूलियत तथा अनुदान उपलब्ध गराउन सक्ने छन्।

(४) राष्ट्रभाषाहरूको संरक्षण र विकासका लागि प्रदेश सरकारले स्थानीय तहसँग समन्वय गरी आवश्यक कार्य गर्न सक्नेछ।

१०. भाषाको अध्ययन, अनुसन्धान र मानकीकरण गर्ने: (१) प्रदेश सरकारले तामाङ भाषा र नेपालभाषालाई सरकारी कामकाजको भाषामा विकास गर्नको लागि अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्न सक्नेछ र भाषाको मानकीकरण गरी प्रयोग गर्न गराउन सक्नेछ।

(२) भाषा आयोग लगायतका सरकारी निकायहरूबाट आवश्यक विज्ञ र सहयोग प्राप्त गर्न सकिनेछ।

११. सरकारी भाषा सम्बन्धी कम्प्युटर सफ्टवेयरको व्यवस्था गर्ने: प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा प्रयोगलाई मानकीकरण वा स्तरीकरण, आधुनिकीकरण, व्यवस्थित र सेवाग्राही मैत्री बनाउन कम्प्युटर प्रोग्राम, उपकरण, भाषा अनुवाद सम्बन्धी प्रविधि र यन्त्रहरूको आवश्यक व्यवस्था सम्बन्धित कार्यालयहरूले गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद-५

विविध

१२. सरकारी कामकाजमा तामाङ भाषा र नेपालभाषा प्रयोग गरेको प्रगति प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्ने: (१) यस ऐन अनुसार कामकाजको भाषा प्रयोग गर्ने प्रदेश सरकारी निकाय र सार्वजनिक संघ संस्थाले सरकारी भाषा प्रयोग सम्बन्धी प्रगति प्रतिवेदन प्रदेश सरकारलाई बुझाउनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) अनुसारको प्रगति प्रतिवेदन सार्वजनिक समेत गर्नु पर्नेछ।

१३. विज्ञ समूह गठन गर्न सक्ने: (१) प्रदेश सरकारले सरकारी कामकाजको भाषा प्रयोग सम्बन्धमा सम्बन्धित भाषाका विज्ञहरू रहेको समूह बनाउन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको विज्ञ समूहले तामाङ भाषा र नेपालभाषा सम्बन्धमा प्रदेश सरकारलाई देहाय बमोजिमको सहयोग गर्न सक्नेछ।

(क) भाषाको सम्बन्धमा बागमती प्रदेश सरकारलाई आवश्यक सुझाव र परामर्श दिन सक्ने,

(ख) प्रदेशका भाषाहरूको सरकारी कामकाजमा प्रयोग विस्तार गर्न आवश्यक अध्ययन, अनुसन्धान, मानकीकरण, शैक्षिक व्याकरण तथा शब्दकोष र प्राविधिक शब्दावली तयार गर्ने, गराउने र प्रचलनमा ल्याउने कार्यमा सहयोग गर्ने,

(ग) प्रदेशभित्रका लोपोन्मुख तथा अल्पसङ्ख्यक भाषाहरूको स्तरवृद्धि गर्न आवश्यक सुझावहरू दिने,

(घ) प्रदेशभित्रको लोपोन्मुख तथा अल्पसंख्यक भाषाहरू तथा लिपिहरूको पहिचान, सूचीकरण, संरक्षण, सम्बर्द्धन र विकास गर्न सहयोग गर्ने,

- (ड) प्रदेशका भाषाहरूको अध्ययन तथा अनुसन्धान गरी सरकारी कामकाजको भाषालाई टेवा दिने खालका स्तरीय तथा मानकग्रन्थ तथा कृतिहरू तयार गर्ने एवम् त्यस्ता कृतिहरू प्रकाशनमा सहयोग गर्ने,
- (च) उपयुक्त ग्रन्थहरू अन्य भाषाहरूमा अनुवाद गर्ने गराउने,
- (छ) प्रदेशका भाषाहरूको परिचयात्मक ग्रन्थ, सन्दर्भग्रन्थ र विस्तृत भाषा सर्वेक्षण गरी सम्पादन तथा प्रकाशन गर्न सहयोग गर्ने,
- (ज) भाषा विषयमा योगदान दिने भाषिक संस्थाहरूको विकासमा योगदान पुऱ्याउने,
- (झ) भाषा सम्बन्धी कुनै विषयमा विज्ञ सुझाव दिने,
- (ञ) राष्ट्रभाषा संरक्षण सम्बर्धन तथा विकासका लागि योगदान पुऱ्याउने व्यक्ति तथा संस्थालाई पुरस्कार तथा सम्मानका लागि सिफारिस गर्ने,
- (३) सरकारका कुनै पनि निकायले सरकारी कामकाजको भाषा प्रयोग सम्बन्धमा मातृभाषी संघ

- संस्थाहरूसँग समन्वय गरी भाषा सम्बन्धी प्राविधिक जनशक्ति प्राप्त गर्न सक्नेछ ।
१४. स्थानीय तहले भाषाको प्रयोग गर्न सक्ने: बागमती प्रदेशभित्रका स्थानीय तहले यस ऐन बमोजिम सरकारी कामकाजमा तामाङ भाषा र नेपालभाषाको प्रयोग गर्न तथा भाषाको संरक्षण, विकास र प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक कार्य गर्न सक्ने छन् ।
१५. राष्ट्रभाषा विकास प्रतिष्ठान गठन गर्ने: प्रदेशभित्र बोलिने राष्ट्रभाषाहरूको विकासको लागि प्रदेश सरकारले राष्ट्रभाषा विकास प्रतिष्ठान गठन गर्नेछ ।
१६. नागरिक वडापत्र: सरकारी तथा सार्वजनिक निकायहरूले यस ऐन बमोजिमको सरकारी कामकाजको भाषा प्रयोग वारे सेवाग्राहीले देखे र बुझ्ने गरी कार्यालय परिसरमा सार्वजनिक सूचना वा जानकारी बोर्ड राख्नु पर्नेछ ।
१७. भाषाको पुनरावलोकन: सरकारी कार्यालयहरूमा तामाङ भाषा र नेपालभाषाको प्रयोग तथा सेवा प्रवाहको प्रभावकारीता सम्बन्धी ऐन अनुरूपको कार्य भए नभएको अध्ययन गर्न अनुगमन समिति गठन गरी समितिको प्रतिवेदनको आधारमा प्रत्येक पाँच वर्षमा यसको प्रयोग सम्बन्धमा पुनरावलोकन गर्न सकिनेछ ।

१८. नियम बनाउने अधिकार: यस ऐनको कार्यान्वयनको लागि प्रदेश सरकारले आवश्यक नियम, निर्देशिका, कार्यविधि तथा मापदण्ड बनाउन सक्नेछ।

बागमती प्रदेश सभाको संवत् २०८० साल असोज महिनाको २२ गते बसेको बैठकले प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक पारित गरेको हुँदा प्रदेश प्रमुखबाट प्रमाणीकरणको लागि नेपालको संविधानको धारा २०१ को उपधारा (१) बमोजिम प्रमाणित गरी संविधानको धारा १९९ बमोजिम पेश गर्दछु।

.....

भुवन कुमार पाठक
सभामुख

बागमती प्रदेश सभाको सभामुखबाट प्रमाणित यो विधेयक नेपालको संविधानको धारा २०१ को उपधारा (२) बमोजिम प्रमाणीकरण गर्दछु।

.....
यादवचन्द्र शर्मा
प्रदेश प्रमुख

मिति: / /